پژوهش در حیطه کودکان استثنایی ۱۵/ سال پنجم، شماره ۱/بهار ۱۳۸۴/ ۱۸-۳
Research on Exceptional Children, Spring 2005, Vol.15, No.1, 3-18

بررسی و توصیف سه آزمون خواندن انگلیسی و خرده آزمونهای آن

سیما شیرازی *

(دریافت: ۸۳/۷/۲۰ تجدید نظر: ۸۳/۹/۲۲ پذیرش نهایی : ۸۴/۳/۱)

چکیده

در ایران به علت عدم وجود آزمونهای رسمی خواندن، برخی مواقع تشخیص قطعی نارساخوانی و در نتیجه طرح‌ریزی مناسب درمان با اشکال مواجه می‌شود. بررسی دقیق تعدادی از آزمونهای معتبر خواندن در دیگر کشورها نه تنها می‌تواند الگویی جهت طراحی و معیار یابی آزمون خواندن فارسی فراهم آورد، بلکه ایده‌های مناسبی نیز برای اجرای غیر رسمی برخی آزمونها به متخصصین خواهد داد. در این مقاله سه آزمون معتبر خواندن در کشورهای انگلیسی زبان بررسی و با یکدیگر مقایسه می‌شوند. *"آزمون تحلیل توانایی خواندن نیل"* مرکب از متن‌های خواندن و خرده آزمونهای تکمیلی است که برای کودکان ۶ تا ۱۳ ساله فراهم شده است. در این آزمون با استفاده از امتیازات آزمودنی در متن‌های خواندن، سن خواندن آزمودنی از لحاظ دقت خواندن، سرعت خواندن، و درک مطلب به سال و ماه تعیین می‌شود. با این آزمون علاوه بر سطح خواندن، وضعیت املاء، تمییز شنیداری، تناظر نویسه واج و تا حدودی آگاهی واجی بررسی می‌شود. *"آزمون تحلیل مشکلات خواندن دورل"* برای کودکان پیش دبستانی تا کلاس ششم طراحی شده است. در این آزمون، بر خلاف آزمون نیل به جای سن خواندن سطح کلاسی آزمودنی مشخص خواهد شد. این آزمون مرکب از خرده آزمونهای متنوعی است که با استفاده از آنها می‌توان به خوبی ویژگیهای خواندن و برخی مولفه‌های مربوط به آن را در آزمودنی بررسی و تحلیل کرد. *"آزمون خواندن معیار"* شامل متن‌های هنجار و مجموعه‌ای از خرده آزمونهای مختلف است. با این آزمون خواندن، املاء، تمییز شنیداری، رونویسی، تمییز بینایی و جهت یابی آزمودنی بررسی می‌شود و با استفاده از خرده‌آزمونی تحت عنوان بازشناسی کلمه، توانایی کودک در خواندن انواع کلمات به صورت دقیق تحلیل می‌شود.

* عضو هیات علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی (Email: simashirazi@yahoo.com)

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

در هر یک از آزمونهای فوق به برخی از زمینه‌های مرتبط با خواندن بیشتر توجه شده و ارزیابی موارد دیگر نادیده گرفته شده است. اما از آنجا که هنوز در مبحث سبب شناسی علت دقیق نارساخوانی رشدی مشخص نشده است چنین سوگیری می‌تواند منجر به یک ارزیابی ناکامل گردد. بنابراین به متخصصین و درمانگران توصیه می‌شود که به ارزیابی کامل و همه جانبه مراجع خود بپردازند و در صورت نیاز با الهام از خرده آزمونهای تست‌های فوق، تکلیف خاص و مورد نظر برای مراجع خود را طراحی نمایند.

واژه‌های کلیدی: *نارساخوانی- ارزیابی- آزمون- طراحی آزمون*

مقدمه

بررسی و تشخیص قطعی نارساخوانی[1] نیازمند آزمونهای خواندن معیار شده ای است که با کمک آنها سطح و وضعیت خواندن کودک به دقت بررسی و تحلیل شده و با کودکان عادی مقایسه شود. در صورتی که مهارت خواندن فرد از میزان خاصی- که معمولا توسط راهنمای آزمون مشخص می‌شود- عقب‌تر باشد و این مشکل در غیاب مشکلات خاصی نظیر عقب ماندگی ذهنی، مشکلات عاطفی- روانی شدید، کمبود فرصتهای آموزشی و سایر مشکلات ایجاد کننده دشواری خواندن به وجود آمده باشد، تشخیص نارساخوانی گذاشته خواهد شد (تامسون[2]، ۱۹۹۰). البته باید توجه داشت که کار ارزیابی به این جا ختم نمی‌شود و برای بررسی دقیقتر زمینه‌های ضعف و قوت مراجع که به خصوص به طرح‌ریزی درمان کمک موثری خواهد کرد نیاز به تکالیف یا خرده‌آزمونهای تکمیلی دیگری خواهد بود که این تکالیف می‌توانند با الهام از منابع مرتبط و با در نظر گرفتن شرایط خاص هر مراجع، طراحی و به صورت غیر رسمی[3] اجرا شوند (فریار، رخشان، ۱۳۶۳).

با وجود آنکه در سالیان اخیر برای طراحی و معیار یابی آزمون خواندن اقداماتی صورت گرفته است (از جمله آزمون تشخیصی خواندن: شیرازی، نیلی پور، ۱۳۸۱، برای کودکان کلاس اول) اما به دلیل عدم وجود یک آزمون خواندن معیار شده برای مقاطع تحصیلی مختلف، فرایند تشخیص گذاری قطعی برای نارساخوانها با اشکال مواجه می‌شود. با توجه به جمعیت زیاد افراد دارای مشکلات خواندن (۵/۵ ٪ در پایه‌های اول تا سوم، دانه کار، ۱۳۷۱) و نیاز مبرم به تشخیص سریع و صحیح ایشان به نظر می‌رسد

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

ساخت و معیاریابی چنین آزمونهایی باید در دستور کار سازمانهای پژوهشی و پژوهشگران علاقمند قرار گیرد.

با وجود آنکه به دلیل تفاوتهای زبانی و فرهنگی آموزشی در کشورهای مختلف، هر کشوری باید آزمون خواندن خاص خود را طراحی کند، اما بررسی دقیق تعدادی از آزمونهای معتبر خواندن در دیگر کشورها و توجه به خرده آزمونهای تکمیلی هر یک، از طرفی می‌تواند الگوی مناسبی را برای طراحی و ساخت یک آزمون معتبر فراهم آورد و از دیگر سو، ایده‌های مناسبی جهت ارزیابی و تحلیل غیر رسمی کودکان نارساخوان در اختیار متخصصین و درمانگران قرار دهد.

هر چند بررسی دقیق آزمونهای خواندن در این فرصت کوتاه نمی‌گنجد، اما با این هدف که گامی هر چند کوچک در راستای اهداف فوق برداشته شود، در این مقاله سه آزمون معتبر خواندن شامل آزمون تحلیل توانایی خواندن نیل (چاپ انگلیسی تجدید شده)[۴]، آزمون تحلیل مشکلات خواندن دورل (ویراست سوم)[۵] و آزمون خواندن معیار (دانیلزو هانتر[۶]) معرفی و خرده‌آزمونهای هر یک به صورت جداگانه بررسی و سپس موارد مورد نظر هر آزمون با یکدیگر مقایسه و نتایجی گرفته خواهد شد.

تحلیل توانایی خواندن نیل (چاپ انگلیسی تجدید نظر شده)

این آزمون، یک آزمون انگلیسی شاملَ ۲ بخش اصلی متن‌های خواندن و آزمونهای تکمیلی است. فقط بخش متن‌های خواندن معیاریابی شده و مقیاس متوالی خواندن را برای کودکان ۶ تا ۱۳ ساله فراهم کرده است.

بخش متن‌های خواندن

این بخش از سه فرم همتای C, B,A تشکیل شده است، به این ترتیب این امکان وجود دارد که کودکانی که چند بار متوالی با این آزمون بررسی می‌شوند هر بار از یکی از این فرم‌ها استفاده کنند. هر یک از فرم‌های C,B,A شامل ۶ متن داستانی جذاب و متناسب با سطح کودک است. متن‌ها از ساده به پیچیده مرتب شده‌اند. اولین متن از ۲۶ کلمه و آخرین متن از ۱۳۹ کلمه تشکیل شده است. بعد از خواندن هر متن آزمونگر سوالات درک مطلب را مطرح می‌کند و برای پاسخ صحیح به هر سوال ۱ امیتاز به

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

آزمودنی می‌دهد. طبق دستورالعمل آزمون، برای خطاهایی نظیر مکث، تکرار، کشیده‌گویی، ندیده گرفتن علائم نقطه گذاری و ... نمره‌ای از آزمودنی کم نمی‌شود. برای دیگر خطاها شامل تلفظ اشتباه، جانشینی کلمه معنادار به جای کلمه اصلی، عدم توانایی در خواندن کلمه تا ۴ ثانیه، اضافه کردن کلمات به متن، حذف کلمات از متن و معکوس خوانی یک نمره از آزمودنی کم می‌شود.

در نهایت با توجه به مجموع امتیازات آزمودنی در متن‌های خواندن، و تعداد کلماتی که در دقیقه خوانده است امتیاز وی در بخش درک مطلب، سن خواندن آزمودنی به صورت سن دقت خواندن، سن سرعت خواندن و سن درک مطلب به سال و ماه تعیین می‌شود.

بخش متن‌های خواندن در بیش از ۲۰۰۰ کودک از ۱۳ مدرسه از مناطق مختلف شهری و روستایی کشور انگلیس معیار شده است. در این آزمون برای سنجش اعتبار از فرم‌های موازی (همتا) استفاده شده که یک روش رایج برای ارزیابی اعتبار آزمونهای آموزشی است. ۱۰ نفر دختر و ۱۰ نفر پسر از گروههای سنی ۷ تا ۱۱ سال (مجموعاً ۱۰۰ نفر) از ۱۳ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شدند و فرم‌های C, B, A را خواندند و همبستگی میان نمرات دقت خواندن ایشان در این متن‌ها محاسبه شد که بسیار بالا و حدود ۹۸٪ بود.

برای بررسی روایی، برخی از آزمونهای استاندارد شده خواندن (که از قبل در سطح کشور رایج بود) بر روی ۴۰۰ نفر از آزمودنی‌ها (شامل ۲۰۰ کودک ۹ ساله و ۲۰۰ کودک ۱۱ ساله) اجرا شد که ضریب روایی حدود ۹۵٪ بدست آمد.

بخش آزمونهای تکمیلی

این بخش شامل ۴ خرده‌آزمون املا (هجی نوشتاری)؛ تمییز صداهای ابتدایی و انتهایی کلمات؛ نام و صدای حروف الفباء؛ تمییز شنیداری و ترکیب واجهاست. به جز آزمون املاء، هر سه آزمون دیگر فقط با کودکان خردسال (حدود کلاس اول) و یا با کودکانی اجرا می‌شود که نمرات بسیار پایینی در اولین متن خواندن گرفته‌اند. این آزمونها امتیاز بندی و هنجاریابی نشده اند زیرا اساساً به این دلیل طراحی شده‌اند که مشکلات خاص کودک را برای فرایندهای اساسی خواندن بررسی کنند و در واقع هدف

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

از طراحی آنها قرار دادن ابزاری در دست آزمونگر بوده است تا با کمک آن برخی نواقص پایه را که احتمالا در کودکان دارای مشکلات خواندن وجود دارد، بررسی کند.

آزمون املاء مرکب از فهرستی از کلمات ساده بی‌قاعده و با قاعده است. این کلمات به‌گونه‌ای انتخاب شده‌اند که بتوانند اشتباهات رایج کودکان انگلیسی را در املاء نویسی آشکار کنند. در این آزمون کلمه هدف توسط آزمونگر گفته می‌شود و سپس همان کلمه در جمله و سپس مجددا به تنهایی گفته می‌شود و پس از آن آزمودنی کلمه را تلفظ کرده و می‌نویسد.

آزمون تمییز صداهای ابتدایی و انتهایی کلمات شامل ۵ تصویر است. هر تصویر (نظیر تصویر سیب apple) به آزمودنی نشان داده می‌شود و او باید نام برده و سپس بین سه حرفی (o- L- a) که زیر تصویر نوشته شده است، صدای اول واژه را نشان دهد و سپس مجددا تصویر را نام برده و صدای آخر آن را بگوید.

آزمون نام و صدای حروف الفباء با برگه‌ای متشکل از حروف کوچک و بزرگ زبان انگلیسی مهارت کودک را در نامیدن و همچنین در بیان صدای حروف می‌سنجد. نحوه قرار گرفتن حروف در هر خط این برگه بر مبنای اشتباهات رایج میان کودکان انگلیسی است، نظیر اشتباه در باز و بسته بودن حروف یا جهت حروف یا شباهت بینایی حروف و غیره.

آزمون تمییز شنیداری و ترکیب واجها شامل سه گروه از جفت کلماتی است که بـــرخی از آنها مشابه (نظیر sport/ spolt) و برخی دیگر جفت واژه‌های کمینه هستند یعنی تلفظ آنها در واج ابتدایی، میانی یا انتهایی کلمه تفاوت دارند (نظیر brick/ click). آزمونگر جفت کلمات را تلفظ کرده و از آزمودنی می‌پرسد که نظیر یکدیگر هستند یا خیر. در بخش ترکیب واجها نیز از همین کلمات استفاده می‌شود و هر کلمه به صورت واجهای جداگانه گفته می‌شود و کودک باید آنها را ترکیب نموده و کلمه اصلی را تلفظ نماید.

تحلیل مشکلات خواندن دورل (تجدید نظر سوم)

این آزمون یک آزمون امریکایی است که برای کودکان پیش دبستانی تا کلاس ششم طراحی شده است و خرده‌آزمونهای متنوعی دارد که اینجا مورد بررسی قرار می‌گیرد.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

لازم به ذکر است که بخشی از این آزمون به زبان فارسی برگردانده شده (داداش پور، ۱۳۷۶) اما هنوز معیار یابی نشده است.

این بخش شامل ۸ متن داستانی است که برای خوانندگان مبتدی تا کلاس ششم و از ساده به پیچیده مرتب شده اند و در انتهای هر متن سوالات درک مطلب پرسیده می‌شود. هدف این بخش، تخمین سطح خواندن شفاهی کودک (سطح کلاسی) و تحلیل مشکلات وی است. پیشنهاد شده است که حداقل ۳ متن را آزمودنی بخواند و در متنی که ۷ خطا یا بیشتر مرتکب شد و یا مدت زمان خواندن بیش از میزان هنجار پیش بینی شده بود خواندن متن‌ها متوقف شود. در این آزمون بر خلاف آزمون نیل، سن خواندن تعیین نمی‌شود بلکه با توجه به مدت زمانی که خواندن هر متن طول می‌کشد سطح آموزشی (کلاسی) کودک و وضعیت وی در آن کلاس (پایین، متوسط، بالا) مشخص می‌گردد. در آزمون دورل نیز برای خطاهایی نظیر مکث، شک، تکرار، ندیده گرفتن علائم نقطه گذاری و نمره ای از کودک کم نمی‌شود، اما برای خطاهای حذف کلمه یا بخشی از کلمه، تلفظ اشتباه، عدم خواندن کلمات، افزودن کلمات یا هجاها به متن، ۱ نمره کم می‌شود و در صورتی که کودک کلمه ای را بگوید و فوری آن را اصلاح کند۱/۲ خطا برای وی منظور می‌شود.

خواندن بی صدا

این بخش نیز شامل ۸ متن داستانی متفاوت اما همتا با بخش پیشین است. آزمودنی متنی را بدون صدا (به اصطلاح ته دلش) می‌خواند و پس از اتمام متن، آزمونگر زمان را ثبت می‌کند و از وی می‌خواهد که آنچه را از متن به یاد می‌آورد، بازگو کند. با این آزمون بر مبنای مدت زمان خواندن و تعداد مواردی که آزمودنی به یاد می‌آورد، کلاس وی مشخص می‌شود.

درک مطالب شنیده شده

متشکل از ۶ متن از ساده به پیچیده است. آزمونگر متن متناسب با سن یا کلاس کودک را برای وی می‌خواند و بعد راجع به آن از کودک سوال می‌کند. هدف این آزمون

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

آن است که مشخص شود آیا مشکل خواندن آزمودنی به دلیل فقدان درک مطلب است یا خیر؟ معمولا خواندن یکی دو متن برای دستیابی به این هدف کفایت می‌کند.

تشخیص کلمه - تحلیل کلمه

در این بخش با استفاده از محرک نما (تاکیستوسکوپ)[۷]، کلمات به مدت نیم ثانیه به کودک نشان داده می‌شود و وی باید به سرعت آنها را بخواند (روش کل خوانی)، و در صورتی که موفق نشد، کلمه در معرض دید کودک باقی می‌ماند و این امکان به وی داده می‌شود که کلمه را به صورت آوایی بخواند. هدف این آزمون بررسی و مقایسه میزان توانایی کودک در تشخیص کلمات از طریق بینایی یا آوایی است.

واژگان شنیداری

در این بخش ۳ تصویر به کودک ارائه می‌شود (نظیر تصاویر فیل- رنگین کمان و ساعت) و همزمان ۱۵ کلمه (از همان واژه‌های بخش قبلی) به وی گفته می‌شود (نظیر قرمز، بزرگ، سال، عظیم، قرن، ابدیت، سرخ، غول پیکر و ...)، آزمودنی با شنیدن هر کلمه باید آن را تلفظ کند و سپس تصویر مرتبط با آن را نشان دهد. هدف این بخش، ارزیابی واژگان شنیداری فرد به عنوان شاخصی از ظرفیت خواندن وی است. همچنین با توجه به همسانی کلمات این بخش با بخش قبلی، می‌توان مقایسه ای نیز میان اندازه واژگان شنیداری آزمودنی و توانایی وی در خواندن همان واژگان به عمل آورد.

صداهای مجزا

در این آزمون حروف، نویسه‌های دو حرفی، خوشه‌های همخوانی، پیشوندها و پسوندها به آزمودنی نشان داده می‌شود و وی باید آنها را تلفظ کند. هدف این بخش ارزیابی توانایی کودک در تناظر میان صدا با نماد نوشتاری است.

املاء

این بخش شامل ۲ فهرست ۲۰ کلمه ای است. فهرست اول برای کلاس دوم و سوم و فهرست دیگر برای کلاس چهارم و پنجم و ششم تهیه شده است. کلمات هر فهرست از ساده به پیچیده مرتب شده اند. شیوه اجرای این آزمون نظیر آزمون نیل است.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

املاء آوایی کلمات

در این بخش از آزمودنی خواسته می‌شود کلماتي را که آزمونگر تلفظ می‌کند و چه بسا آزمودنی هرگز آنها را ندیده یا نشنیده باشد، بنویسید. در چنین موقعیتی آزمودنی ناچار است از صدای کلماتِ نحوه املاء را حدس بزند. اگر آزمودنی کلمات را به گونه‌ای بنویسد که بهنگام خواندن، تلفظی شبیه همان کلمه داشته باشد امتیاز می‌گیرد. هدف این بخش، بررسی میزان توانایی آزمودنی در املاء آوایی کلمات است.

حافظه بینایی کلمات (مقدماتی)

این بخش مرکب از حدود ۲۰ کلمه است که از ساده به پیچیده مرتب شده است و هر کلمه توسط محرک نما (تاکیستوسکوپ) به مدت ۳ ثانیه به آزمودنی نشان داده می‌شود. در این مدت نه آزمودنی و نه آزمونگر کلمه را تلفظ نمی‌کنند. سپس آزمودنی باید از میان تعدادی کلمه که به وی نشان داده می‌شود و برخی از آنها تفاوت بسیار اندکی با کلمه هدف دارند، دور کلمه هدف را خط بکشد. هدف این بخش، ارزیابی توانایی کودک در یادآوری الگوی بینایی کلمات است و برای کودکان بیسواد تا کلاس سوم قابل اجرا است.

حافظه بینایی کلمات (میانی)

در این بخش نیز با استفاده از محرک نما (تاکیستوسکوپ) کلماتی به مدت ۳ ثانیه به آزمودنی نشان داده می‌شود و سپس وی باید با استفاده از حافظه بینایی اش آن را بنویسد. در اینجا نیز آزمونگر یا آزمودنی کلمه را تلفظ نمی‌کنند. این آزمون برای کلاس چهارمی‌ها و به بالا قابل اجرا است و هدف آن، ارزیابی توانایی کودک در نگهداری الگوی یک کلمه در طول مدت زمانی است که آن را می‌نویسد.

شناسایی صداها در کلمات

در این بخش سطرهایی که هر یک متشکل از سه کلمه نوشتاری است به آزمودنی نشان داده می‌شود، سپس آزمونگر واژه ای را دو بار برای آزمودنی می‌خواند و از وی می‌خواهد از میان آن سه کلمه نوشتاری، کلمه ای را که صدای اول آن مشابه کلمه هدف است نشان دهد. در برخی خطوط از آزمودنی انتظار می‌رود کلمه ای را پیدا کند

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

که صدای آخر آن یا صدای اول و آخر آن (هر دو) نظیر کلمه هدف است. در این بخش کودک باید بتواند واجهایی را که در کلمات شفاهی می‌شنود، شناسایی کرده و بعد نویسه متناظر با آن را در کلمات نوشتاری تشخیص دهد. این بخش برای آزمودنی‌هایی کاربرد دارد که سطح خواندن آموزشی (کلاسی) آنها، کلاس سوم یا پایین تر است.

به جز بخشهای فوق، در آزمون دورل سیاهه‌ای از توانایی‌های آوایی پیش نیاز خواندن نیز فراهم شده است.

ویرایش سوم آزمون دورل در ۵ ایالت امریکا بر روی ۱۲۲۴ دانش آموز کلاس اول تا ششم (حدودا ۲۰۰ کودک از هر مقطع تحصیلی) هنجاریابی و بر مبنای نتایج بدست آمده سطح کلاسی و وضعیت تحصیلی هنجار (شامل پایین، متوسط، بالا) برای موارد پیش گفته تعیین شد.

در این آزمون برای سنجش اعتبار، همبستگی میان زمان خواندن دو متن مجاور در خواندن شفاهی و خواندن بی صدا بدست آمد که در اولی ۸۵٪ و در دیگری ۸۰٪ بود. همچنین میزان ارتباط میان بخشهای مختلف آزمون دورل با یکدیگر بررسی شد که در بعضی نظیر ارتباط نمرات خواندن شفاهی با خواندن بی صدا،میزان همبستگی بالا(۸۶٪) و در برخی نظیر ارتباط درک مطالب شنیده شده با واژگان شنیداری، میزان همبستگی پایین(۲۲٪)-بود و میزان همبستگی میان ما بقی آزمونها در میانه این درصدها قرار داشت.

در تعیین روایی این آزمون دونالد دورل توضیح می‌دهد که از زمان اولین انتشار این آزمون در سال ۱۹۳۷ تا کنون این آزمون با بررسی‌های انتقادی مورد اصلاح قرار گرفته و آزمونهایی که عدم کارآیی آنها مشخص شده است حذف و آزمونهای دیگر که اطلاعات سودمند در بر داشته اند افزوده شده است و در ویرایش سوم این آزمون تا حد زیادی از گزارشهای حدود ۲۰۰ معلم خواندن، بهره گیری شده است. دورل همچنین توضیح می‌دهد که واژگان متن‌های داستانی خواندن شفاهی، خواندن بی صدا و درک مطالب شنیده شده از طریق فهرستهای استاندارد واژگان و همچنین با مطالعه آزمایشی به طور دقیق انتخاب شده است.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

آزمون خواندن معیار

این آزمون شامل متن‌های هنجار و مجموعه ای از خرده آزمونهای دیگر نظیر آزمون املاء، رونویسی، تمییز بینایی و ... است. اغلب خرده آزمونهای این مجموعه آزمون در صورتی اجرا می‌شوند که آزمودنی در آزمون خواندن یا املاء دچار مشکلاتی شده باشد. با توجه به آنکه بسیاری از خرده آزمونهای این مجموعه آزمون نظیر دو آزمون قبلی است در اینجا مروری سریع بر عناوین آنها خواهیم داشت و فقط موارد جدید در دو سه خط توضیح داده خواهد شد.

خرده آزمون رونویسی اشکال انتزاعی

مرکب از مجموعه ای از اشکال است که آزمودنی باید از روی آنها کپی کند. هدف این آزمون بررسی وضعیت ادراک بینایی آزمودنی، توجه به حرکات دست، هماهنگی چشم و دست و ... است.

خرده آزمون رونویسی جمله

در واقع نوع دشوارتر خرده آزمون فوق الذکر است در این خرده آزمون علاوه بر موارد بالا، رونویسی حروف، جهت حروف و دستخط و ... نیز بررسی می‌شود.

خرده آزمون تمییز بینایی و جهت یابی

این بخش مرکب از تصاویر، اشکال انتزاعی و حروف است. در هر سطر در سمت راست، شکل یا حروف هدف و در سمت دیگر ۴ شکل یا ۴ مجموعه از حروف قرار دارد و آزمودنی باید مورد هدف را از میان آن ۴ تا انتخاب نماید.

خرده آزمون تشخیص حرف

برگه ای مرکب از ۵ سطر به آزمودنی نشان داده می‌شود که در هر سطر ۵ حرف کوچک انگلیسی قرار دارد. از آزمودنی خواسته می‌شود که نام حروف موجود در هر ردیف را به ترتیب بگوید. و سپس در همان ردیفها صدای حروف را تلفظ نماید. پس از آن آزمونگر یک ردیف را نشان می‌دهد و تعدادی کلمه را تک به تک می‌گوید. آزمودنی

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

با شنیدن هر کلمه صدای اول آنرا در بین حروف نشان می‌دهد. سپس همین شیوه برای صدای انتهایی کلمات اجرا می‌شود.

خرده آزمون تمییز شنیداری

نحوه اجرای این خرده آزمون تا حدودی شبیه خرده آزمون تمییز شنیداری در آزمون نیل و با استفاده از جفت واژه‌های مشابه و متفاوت است.

خرده آزمون بازشناسی کلمه

این خرده آزمون شامل سه قسمت است:

I-آزمون تشخیصی

این بخش از ۸ فهرست به شرح زیر تشکیل شده است.

الف- کلمات دو سه حرفی که ساختار آوایی ساده دارند نظیر six, on, if

ب- کلمات دارای خوشه همخوانی آغازین که ساختار آوایی ساده دارند نظیر sprat, stop, brag

پ- کلمات دارای خوشه همخوانی انتهایی که ساختار آوایی ساده دارند نظیر sits, damp, help

ت- کلمات چند هجایی که ساختار آوایی ساده دارند نظیر collected, level, picnic

ث- کلمات درجه بندی شده که ساختار آوایی پیچیده دارند نظیر boil, turn, chop

ج- کلمات پر بسامد که املاء بی قاعده دارند نظیر are, here, I

چ- کلمات معکوس (منظور کلماتی است که اگر معکوس یا جابجا خوانده شوند باز هم معنا دارند نظیر felt, net, tub

ح- هجاهای بی معنا نظیرvelb, bup, sab

این فهرستها جلوی آزمودنی قرار می‌گیرد و او باید کلمات مندرج در برگه را با صدای بلند بخواند.

II - آزمون شفاهی

در این بخش، آزمودنی باید کلمه ای را که آزمونگر تلفظ می‌کند از میان یک مجموعه لغت پیدا کرده و نشان دهد. با این آزمون می‌توان هماهنگی شنیداری- بینایی آزمودنی را بررسی کرد.

III- آزمون تصویری

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

این بخش متشکل از سطرهایی است که در یک سمت آن یک تصویر و در سمت دیگر ۴ واژه نوشتاری که اغلب آنها تشابهاتی با یکدیگر دارند، قرار دارد و آزمودنی باید از میان آن ۴ کلمه، نام تصویر مورد نظر را پیدا کند.

خرده آزمون خواندن بی صدای داستان و درک مطلب

این خرده آزمون تقریبا نظیر آزمون خواندن بی صدای دورل است.

خرده آزمون املاء درجه بندی شده

نظیر خرده آزمونهای املاء در آزمونهای نیل و دورل است.

بحث و نتیجه گیری

در بررسی آزمونهای فوق چند نکته کاملا رخ می‌نمود که در زیر به آنها اشاره می‌شود:

الف- همانگونه که ملاحظه شد تمام این آزمونها در کنار بخش اصلی خود که شامل متن‌های خواندن است دارای آزمونهای تکمیلی هستند. از طریق آزمون خواندن و املاء راجع به وجود یا عدم وجود مشکل خواندن و نوشتن در مراجع قضاوت می‌شود و در صورت وجود مشکل، آزمونهای تکمیلی برای یافتن زمینه‌های مورد اشکال کودک بکار می‌رود. مسلما" برنامه‌ریزی درمانی کودک نارساخوان با توجه به نتایج این خرده آزمونها بسیار دقیقتر و کاملتر خواهد بود و بهتر است در ساخت آزمون خواندن فارسی نیز این نکته رعایت گردد، یعنی بخشهای تکمیلی به این آزمون افزوده گردد و یا در راهنمای آزمون، آزمونهای تکمیلی موجود در ایران که به کار کودک نارساخوان می‌خورد به آزمونگر معرفی شود.

ب- با توجه به جدول شماره ۱ مشخص می‌شود که برخی خرده آزمونهای تکمیلی در آزمونهای فوق تشابهاتی با یکدیگر دارندکه این خود حاکی از اهمیت این مهارتها در امر خواندن است. از طرف دیگر هر یک از این آزمونها بر برخی از موارد تمرکز و توجه بیشتری داشته اند. مثلا آزمون خواندن معیار به بخش بررسی حرکات ظریف دست (و هماهنگی چشم و دست) و همچنین دقت و تمییز بینایی بهای بیشتری داده است، اما به نظر می‌رسد آزمون دورل از بعدی دیگر به موارد مهم در فرایند خواندن نگریسته و جنبه‌های ادراکی زبان را- در خرده آزمونهای درک مطالب شنیده شده، و واژگان

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

شنیداری- به دقت لحاظ کرده است. هر چند نگاهی نیز به حافظه بینایی (و خوشبختانه در سطح کلمات نه صرفا تصاویر) دارد.

جدول شماره ۱- خرده آزمونهای مشترک در آزمونهای خواندن نیل- دورل و آزمون خواندن معیار

آزمون نیل	املاء	تناظر نویسه واج	تمییز شنیداری	----------	برخی تکالیف آگاهی واجی
آزمون دورل	املاء	تناظر نویسه واج	---------	درک مطلب در خواندن بی صدا	برخی تکالیف آگاهی واجی
آزمون خواندن معیار	املاء	تناظر نویسه واج	تمییز شنیداری	درک مطلب در خواندن بی صدا	---------

با توجه به آنکه از دیدگاه شناختی در منابع مختلف نظرات مختلفی در مورد علت شناسی نارساخوانی ذکر می‌شود و از نواقص ادراک بینایی (گاوزیا[۸]، ۱۹۹۶) گرفته تا مشکلات زبانی (پائول[۹]، ۲۰۰۱) و حتی به طور دقیقتر مشکلات رمزگردانی کلامی(جاست[۱۰] و کارپنتر[۱۱]، ۱۹۸۷) و مشکلات پردازش واجی و آگاهی واجی (تورگسون[۱۲]، ۱۹۹۴؛ ری[۱۳]، ۱۹۹۴؛ سلیمانی،۱۳۷۹) در این حوزه، مطرح شده است و هر آزمونی با توجه به نظرات طراح به بخشی از موارد فوق توجه بیشتری کرده است، اما از آنجا که هیچ یک از نظرات فوق در زمینه علت شناسی نارساخوانی هنوز قطعی نیست (تامسون، ۱۹۹۰) بهتر است آزمونگر با بهره گیری از آزمونهای مختلف موجود در زمینه‌های فوق جهت بررسی همه جانبه مراجع خویش اقدام نماید.

پ- هم آزمون دورل و هم آزمون خواندن معیار به تحلیل و بررسی ویژگیها و یا مسیر خواندن پرداخته اند، اما هر یک به گونه خاص خود. مثلا آزمون دورل با بکارگیری خرده آزمون تشخیص کلمه- تحلیل کلمه و خرده آزمون املاء آوایی کلمات به تحلیل دقیق مسیرهای خواندن و نوشتن کودک می‌پردازد، اما آزمون خواندن معیار با طراحی خرده آزمون بسیار جالب بازشناسی خواندن (آزمون تشخیصی) و بکارگیری فهرستهای متفاوتی از کلمات به بررسی موشکافانه در زمینه توانمندی خواندن کودک در انواع مختلف کلمات می‌پردازد و با سنجش سه خرده آزمون شامل آزمون تشخیصی که

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

آزمودنی باید کلمات نوشتاری را بخواند، آزمون شفاهی که آزمودنی باید کلمه ای را که به وی گفته می‌شود در میان فهرست کلمات تشخیص دهد و آزمون تصویری که آزمودنی باید از میان ۴ واژه نوشتاری نسبتا هم شکل واژه مربوط به تصویری خاص را بیابد به گونه‌ای دیگر دست به تحلیل وضعیت خواندن کودک می‌زند. با توجه به اهمیتی که درک ویژگیهای خواندن و مسیر آن در فهم همه جانبه خواندن دارد به گونه‌ای که محققین بسیاری به طراحی مسیرهای خواندن پرداخته اند (آشر[۱۴]، سیمپسون[۱۵] ۱۹۹۴؛ رینر[۱۶] و پولاچک[۱۷]، ۱۹۸۹) و با الهام از الگوی ارائه شده توسط این دو آزمون ، آزمونگر فارسی زبان می‌تواند تحلیل جالبی از ویژگیهای خاص و مسیر خواندن مراجع خود داشته باشد و از آن در طرح‌ریزی درمان کاملا سود ببرد.

ت- هر دو آزمون نیل و دورل بدون ذکر نامی‌از آگاهی واجی[۱۸]، در خرده آزمونهای خود (تمییز صداهای ابتدایی و انتهایی کلمات، و ترکیب واجها در آزمون نیل؛ و شناسایی صداها در کلمات در آزمون دورل) به نوعی به بررسی آگاهی واجی پرداخته‌اند، اما سپس از آزمودنی خواسته‌اند که صدای مورد نظر را پس از شناسایی در مجموعه ای از حروف یا کلمات نشان دهد که این بخش مهارتی افزوده بر آگاهی واجی را می‌طلبد، با توجه به آنکه خوشبختانه در حال حاضر آزمون آگاهی واجی در ایران معیار شده است (دستجردی، ۱۳۸۳) و امکان دسترسی متخصصین به آن وجود دارد درمانگران و آزمونگران مجرب جهت بررسی سطح آگاهی واجی دانش‌آموزان می‌توانند مستقیما از این آزمون بهره ببرند و نیازی به گنجاندن چنین بخشی در آزمونهای خواندن وجود ندارد.

یادداشت‌ها

1) dyslexia
2) Thomson
3) Informal
4) Neale Analysis of Reading Ability (Revised British Edition)
5) Durrell Analysis of Reading Difficulty (Third Edition)
6) Standard Reading Tests (Daniels, Hunter)
7) Tachistoscope
8) Gavzia

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

9) Paul
10) Just
11) Carpenter
12) Torgesen
13) Wray
14) Asher
15) Sinpson
16) Rayner
17) Pollatsek
18) Phonological awareness

منابع:

داداش پور، ب. (۱۳۷۶). "بررسی اختلالات خواندن بر اساس آزمون دورل در دانش‌آموزان دو زبانه کلاسهای اول تا پنجم دبستان ارومیه". پایان نامه کارشناسی ارشد گفتاردرمانی. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران.

دانه کار، ماهرخ. ۱۳۷۱. "برآورد میزان شیوع نارساخوانی در دانش‌آموزان پایه‌های اول، دوم و سوم دبستانهای شهر تهران" پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.

دستجردی، مهدی. (۱۳۸۳). "آزمون آگاهی واجشناختی" تهران: انتشارات پژوهشکده کودکان استثنایی.

سلیمانی، زهرا. (۱۳۷۹). "بررسی آگاهی واجشناختی و تاثیر آموزش خواندن بر آن در کودکان ۵/۵ تا ۶/۵ ساله فارسی زبان شهر تهران". پایان نامه کارشناسی ارشد گفتاردرمانی. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

شیرازی، سیما. نیلی پور، رضا (۱۳۸۱). "آزمون تشخیصی خواندن" تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

فریار، اکبر. رخشان، فریدون (۱۳۶۳). "ناتوانی یادگیری: اصول نظری، تشخیص و راهبردهای آموزشی". تهران: نشر میترا.

رینر، ک. ر. پولاچک، ا. (۱۹۸۹) ترجمه مجدالدین کیوانی (۱۳۷۸). "روانشناسی خواندن". تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

Asher, R.& simpson, J. (1994) "The Encyclopedia of Language and Linguistics" Vol 7. Oxford: Pergman Press.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]

Daniels, J.C. & Hunter Diack (1976) "The Standard Reading Tests" Kathleen hichey.

Durrell, D. Catterson, J. , (1980). "Durrell Analysis of Reading Difficulty (3rd edition). U.S. A: Harcowrt Brace Jovanovich.

Gavzia, R. P. (1996). "Vision and Reading" London: Mosby

Just. M, A. & Carpenter, P.A. (1987)" The Psychology of Reading and Language Comprehension". U.S.A: Allyn and Bacon.

Neale, M. (1966). "Neale Analysis of Reading Ability (Revised British Edition)". Newyork: ST Martin's Press.

Paul, R. (2001) " Language Disorders (from Infancy Through Adolescence.(2nd edition)". London: Mosby.

Thomson, M. (1990). Developmental Dyslexia (3rd edition) London: Whurr Publishers.

Torgesen, J. Wagner, R & C. Rashotte, (1994). "Longitudinal Studies of Phonological Processing and Reading" Journal of Learning Disabilities, 27 (5).

Wray, D. 1994. Literacy and Awareness. London: Hodder & Stoughton.

[Downloaded from mail.joec.ir on 2026-10-19]

[DOR: 20.1001.1.16826612.1384.5.1.1.7]